

Összefoglaló az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék)” című OTKA kutatás, 2011. április 21-én megtartott műhelytanácskozásáról

A Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézete és az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete által végzett „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék)” című konzorciális OTKA projekt (78647, 78618) célja, hogy a romániai Tövishát és a szlovákiai Zobor-vidék kiválasztott, vegyes lakosságú, alapvetően mezőgazdasági jellegű településeinek különböző etnikumai között kialakult együttélési technikákat leírja, a működési körülményeket szabályozó normákat értelmezze. A kutatás a történetileg létrejött etnikumközi együttélési technikákat a paraszti életvilág négy reprezentatív aspektusán, a felekezeti együttélésen, a vegyes etnikumú házasságok szocializációs és nyelvhasználati normáin, a gazdálkodási gyakorlathoz köthető szokások és életmód, valamint a közvetlen környezet vizuális reprezentációs szintjein, a családi fotóhasználaton és a lakókörnyezet esztétizálásán és szimbólumhasználatán keresztül igyekszik tanulmányozni. A vizsgálatok során a kiegyenlített vegyes lakosságú közösségek életviszonyainak problematikáját tárgyaló társadalomtudományi elemzést, az akkulturáció és az asszimiláció aspektusa mellett, az együttélési technikák azonosítására irányuló módszeres érdeklődéssel egészítjük ki, amelynek eredményei a közösségfejlesztési, innovációs politikai gyakorlat szempontjából közvetlenül hasznosítható ismeretforrást jelenthetnek.

A kutatás 2010. évi eredményeit – a tavaly március 25-én, intézetünkben tartott workshop folytatásaként – a 2011. április 21-én a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai intézetében tartott műhelykonferencián mutattuk be. A konzorciális részprojektek vezetői Biczó Gábor egyetemi docens és Ilyés Zoltán tudományos főmunkatárs összefoglalták a két kutatás eddigi eredményeit.

A tövisháti kutatásban részt vevő, oktatói irányítással dolgozó egyetemi hallgatókból álló kutatócsoportok a vizsgált falvak szerinti csoportosításban (Szamosardó, Völcsök, Bósháza, Monó) mutatták be az interetnikus együttélést interpretáló dokumentumfilm-etűdjeiket és kutatási beszámolóikat. Így például részletes bemutatásra kerültek Monó térbeli etnikai viszonyai, a történelmi és a neoprotestáns kisegyházak tagjainak modernizációs mintái a vizsgált falvakban, valamint a hagyományos falusi korosztályi, gazdasági és vallási közösségek felszámolódása és emlékezetük. Az előadások az etnikumközi együttélés különböző aspektusai (vallási, gazdasági, modernizációs) és az asszimilációs folyamatok

bemutatása mellett a változó értékrend és a migrációs stratégiák kapcsolatát boncolgatták, kiemelve, hogy ezek a jelentős részben még ma is a mezőgazdasági önellátásra alapozó települések magyar fiataljaik számára a kutatói várakozásoknál messze nagyobb vonzerőt képviselnek. A prezentációk egy része a női normák és szerepek változásáról, a fiatalok párválasztási szokásairól szólt, melyek egyszerre felelnek meg a hagyományos falusi értékrend reprezentációs elvárásainak és élnek a modern infokommunikáció nyújtotta lehetőségekkel.

A zabor-vidéki kutatócsoport tagjai négy anyaggal szerepeltek. Tátrai Patrik, az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet munkatársa a 2010-es szlovákiai parlamenti választásokon részt vevő két magyar párt – az MKP és a Híd/Most – választási eredményeinek térbeli különbségeit elemezte, etnikai és anyanyelvi adatok és a helyi magyar vezetőkkel készített interjúk alapján a szlovák többséggel konszenzuskeresőbb politikát képviselő Híd/Most párt választási sikerének a nyelv- és nemzetváltó zaboralji magyar népesség tudati viszonyaiban keresendő okairól tartott előadást. Szemet Éva, egyetemi hallgató (ELTE, Kulturális Antropológia) az etnikailag, nyelvileg heterogám házasságok intra- és intergenerációs nyelv- és nemzetválasztási gyakorlatairól, az ezeket befolyásoló sajátos biográfiai és mobilitási tényezőkről értekezett. Ilyés Zoltán a felekezetenként a többségi szlovákságtól nem különböző zaboralji magyarság anyanyelvi lelkigondozásának problémáiról, a kétnyelvű szertartások gyakorlatáról és az egyházi vezetés a magyarajkú hívek pasztorációs igényei iránti érzéktelenségének okairól beszélt. Sor került a zaborvidéki magyarság kisebbségi ünnepkultúráját bemutató dokumentumfilm (Szilágyi Péter és Nádi Máté miskolci, antropológia szakos hallgatók munkája) további részleteinek levetítésére: a készítők a 2010-es nyitrai Szent László emlékmisét és a zaboralji magyar kisebbségi fesztivált mutatták be, amelyek a helyiek és a magyarországi vendégek számára egyszerre kínálnak autentikusnak gondolt folklórt, nemzeti performanszokat, szakrális rítusokat és populáris élményfogyasztást.

Az előadásokból kirajzolódott a két vizsgált mikrorégió asszimilációs mintázatainak és interetnikus együttélési gyakorlatainak markáns eltérése, amely alapvetően a vallási és kulturális különbségekre és azok határkonstruáló reprezentálásának eltérő fokára, a modernizáció és az urbanizáció eltérő ütemére, továbbá a két ország etnopolitikai modellkülönbségeire vezethetők vissza.

Ilyés Zoltán